Dirilerin Amelleri Ölülerine Bildirilir mi?

Soru: Dirilerin işledikleri amellerin ölü yakınlarına arzı meselesi hakkında doğru olan nedir?Ölülerin kendi aralarında birbirlerini ziyâret ettikleri doğru mudur? Mümkün olduğunca delilleriyle birlikte bir açıklama istiyoruz.

Cevap: Hamd, Allah'a mahsustur. Ölüler, öldükleri vakitten tekrar diriltilecekleri vakte kadar dünyâ ile âhiret arasındaki berzah âlemindedirler. Onlar için bu yurtlarında değişik ahvâller vardır. Hayır ve şerler hususunda farklı farklı menzile ve mertebelere sâhiptirler. Kitap ve sünnetteki nasların tümü buna delâlet eder. Dolayısıyla ölüler berzah âleminde ya nîmetler içerisindedirler ya da azâb içerisindedirler. Bu, kendisine îmân edilmesi gereken vâciplerdendir. Berzah âlemine îmân, Allah'ın kendisiyle muttakîlere senâda bulunduğu gayba îmândır. Bâzı insanlara gösterilen nâdir şeyler hâriç, Allah'ın kulları bu dünyâda kabîr ehlinin halleri hakkında hiçbir şey bilmezler. Tıpkı bu konuda gelen bir çok rivâyet ve haberlerde olduğu gibi. Onlardan doğru olanı da vardır doğru olmayanı da. Aynı şekilde ölülerde de aslolan onların dünya ehlinin hallerinden hiçbir şey bilemeyecekleridir. Çünkü bu onlara gayb (kapalı) olan bir şeydir. Onların dünyâ ehlinin hallerinden haberdar olduklarını delîlsiz bir şekilde ispât etmemiz câiz değildir. Bir takım eser ve rivâyetlerde ise bâzı ölü kimselerin dünyâdaki yakınlarının hallerini, onlara ne olup bittiğini hissettiklerine delâlet eden şeyler gelmiştir. Ben bu eserlerin sıhhati hakkında bir şey bilmiyorum. Allâme İbnu'l-Kayyım rahimehullah Kitâb'ur-Rûh isimli meşhûr kitabında bu eserleri zikretmiştir. Rivâyet olunan şeylerden en sahihleri şu mânâda gelenlerle alakalı olanlardır: "Ölü, ehlinin onun ölümü üzerine ona ağlamasından ötürü azap çeker."(1) Aynı şekilde Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellemden, ümetinin salât ve selâmlarının ona ulaşacağı da sâbit olmuştur.(2)

Ölülerin kendi aralarında birbirlerini ziyâret etmeleri meselesine gelince, o da aynı önceki mesele gibidir. Bu meselede de bâzı eserler rivâyet olunmuş, İbnu'l-Kayyım aynı kitabında yine bâzı şeyler zikretmiştir. Bu meseleyi bu şekilde ispât edecek kendisine güvenip îtimâd edeceğimiz hiçbirşey bilmiyorum. Ancak biliyoruz ki genel mânâda mü'minlerin ruhları birbirleriyle beraber bulunmaktadır. Kâfirlerin ruhları da aynı şekildedir. Gaybı en iyi bilen Allah'tır.

Dirilerin yaptıklarından ölülerin haberdar olması ya da onlardan bir şeyler hissetmeleri meselesi ölülerin işitmesi meselesiyle de alakalıdır. Kurân ölülerin işitmeyeceğini kesin bir şekilde ispât eder. Allah subhânehu ve teâlâ'nın şöyle buyurduğu gibi: 'Şüphesiz sen ölülere duyuramazsın. Arkalarına dönüp kaçarlarken de sağırlara dâveti duyuramazsın.' (Neml, 80) Yine şöyle buyurmuştur: "Sen kabîrlerdekilere işittirecek değilsin." (Fâtır, 22)Ancak, ölü kabrine konulduğunda ve ehli de ondan ayrıldığında ölünün, akrabalarının ayakkabı tıkırtılarını duyacağı vârid olmuştur.(3) Yine kabîr ziyâretleri hakkında ve kabîr ehline yapılan selâm hakkında gelen sahîh hadîslerden bâzı ilim ehli, ölülerin kendilerine selâm veren kimsenin konuşarak o ölülere yönelmelerini delîl olarak görerek onun kelâmını işitecekleri kavlini almışlardır. Bu görüşe delîl olarak Nebî sallallâhu aleyhi ve sellemden gelen şu hadîsi de ekliyorlar: "Dünyâda bir adam, ölmüş bir adamın kabrinin yanından geçip ona selâm verdiğinde kabîrdeki kişi mutlaka onu tanır ve onun selâmını alır."(4) Bu hadîsleri ölülerin,

kabirleri başında konuşulan her şeyi işiteceklerine dâir delîl olarak getirmek doğru değildir. Hele bir de kabîrlerden uzakta olanları sen düşün! Bundan dolayı bize vâcip olan, delîlle vârid olunmuş şeylerle yetinmemizdir. Aslolan, ölülerin delîlle ispatlanmış şeyler hâriç dirilerin sözlerinden hiç birşey işitmeyecekleridir. Bâzı şeyleri ona haber vermek için seslenen kimseyi işitmezler. Kaldı ki, kabîrlerinin yakınında bile olsa, kendilerine seslenip istiğâsede bulunanın ve Allah katında şefâat dileyenin sesini duymaları bir yana; bir de onlardan uzak olanların durumunu sen düşün!
İşitme hakkında vârid olan şeyleri doğrulamakla birlikte biz bunu anca ıtlâkı üzere ispât ediyoruz. Dolayısıyla muayyen(belirli) bir kimsenin(ölünün) selâm verenin selâmını işitmesini ya da kendisinin yanından ayrılırken yürüyenlerin ayak seslerini duyacağını doğrulamayız. Bunu anca ıtlâkı üzere genelleştirerek doğruluğunu ispât edip kabul ediyoruz. Bunu da elimizdeki delîlin gerektirdiği ölçüde durarak yapıyoruz. Delîl mutlak mânâda gelmiştir. Kimin için geçerli olduğu açıkça belirtilmemiştir, umûmî ve ıtlâkı üzere gelmiştir. Öyleyse bir ekleme yapmadan delîlin gösterdiği sınırda durmak vâciptir.
Bunlardan da anlaşılır ki, kabîrperest kimselerin tâzim ettikleri büyükerinin kabîrleri yanında onlara yaptıkları duâlar, istiğâseler ya da Allah'a yaptıkları duâlar bidat ve şirk arasında döner durur. Bundan dolayı kabîr ziyâretlerinde veya başka birşeyde olsun Allah'ın belirlediği sınırlarda durmak gerekir. Muhakkak ki kabîr ziyâretleri ölülere duâ edilmesi hasebiyle onlara iyilikte bulunmak ve dirilerin de âhiret hayâtını hatırlamalarına fayda sağlaması için meşrû kılınmıştır.
Allah'tan dîn hususunda basîret ve hak ile batılı birbirinden ayırt edecek apaçık bir furkân istiyoruz. Allah en doğrusunu bilendir.
1) Buhârî(1288), Müslim(928)2) Ebû Dâvud(1047), Nesâî(1374), İbnu Mâce(1085), Hâkim(1029)3) Buhârî(1338), Müslim(2870)4) İsnâdı sahîh değildir.
Kaynak: Fetâvâ'l-Akîde, li-Fadîleti'ş-Şeyh Allâme Abdurrahmân bin Nâsır el-Berrâk, 479-482